

Розділ 1. Вступ

Якось днями, переглядаючи свої папери, я знайшов у столі копію листа, котрий я надіслав минулого року колишньому шкільному приятелю:

«Любий Чарльзе, гадаю, що коли ми з тобою разом навчалися в Ітоні, то жодного з нас не можна було вважати популярним персонажем: ти був саркастичним, спостережливим, кмітливим та холоднокрівним створінням; свого ж портрета я малювати не буду, але не пригадую, щоб він був аж надто привабливим — а ти пригадуєш? Не знаю, який тваринний магнетизм притягнув нас до купи; можу лишень достеменно сказати, що я ніколи не відчував до тебе чогось на кшталт дружніх почуттів Пілада до Ореста і маю підстави вважати, що ти, зі свого боку, був так само вільний від будь-якого романтичного ставлення до мене. Однак поза заняттями ми безперервно гуляли разом і спілкувалися; коли тема розмови стосувалася наших співучнів чи викладачів, то ми добре розуміли один одного. Коли ж я висловлював якийсь почуття прихильності, якусь невиразну любов до бездоганного або прекрасного об'єкта, живого чи неживого, твоя сардонічна холодність не справляла на мене впливу. Я вважав себе вищим за таку стриманість *тоді* і вважаю так *донині*.

Я давно не писав тобі і не бачив тебе іще давніше. Коли ж я випадково взяв у руки газету, що видається в твоєму графстві, мій погляд упав на твоє ім'я. Я почав згадувати старі часи, перебирати в пам'яті події, що відбулися відтоді, як ми розлучилися, тож я сів і почав писати цього листа. Не знаю, чим займався ти, але можеш послухати, якщо забажаєш, як за цей час світ обійшовся зі мною.

Закінчивши Ітон, я спершу мав співбесіду зі своїми дядьками з материнського боку — лордом Тіндейлом та шановним Джоном Сікомбом. Вони спитали, чи не збираюся я взяти духовний сан, і мій дядько шляхетського звання запропонував мені парафію в Сікомбі, що розташована в його маєтності. А мій другий дядько, містер Сікомб, натякнув, що коли я очолю означену парафію, то зможу отримати в якості господині свого дому та першої леді парафіяльної громади одну з шести моїх кузин, себто його дочок, які усі мені страшенно не подобаються.

Тож я відмовився і від духовного сану, і від шлюбу. Аби стати добрим священником, треба мати покликання, тому з мене доброго священника не вийшло б. Що ж до шлюбу, то мене жахала навіть сама думка бути прив'язаним на все життя до одної зі своїх кузин! Вони, поза сумнівом, гарненькі та добре виховані, але ані їхня вихованість, ані їхній шарм не зачіпає жодної струни в моїй душі. Я й увявити собі не можу, як я буду проводити довгі зимові вечори біля каміна у вітальні пасторату Сікомба в компанії одної з них — скажімо, з цією високою статуєю із досконалими формами на ім'я Сара — о, ні, тільки не це! За цих обставин з мене вийде поганий чоловік — так само, як і поганий священник.

Коли я відхилив пропозиції моїх дядьків, вони запитали мене, що я збираюся робити. Я відповів, що подумаю. Вони нагадали мені, що спадщини я не мав і перспективи отримати хоч якусь також не передбачалося. Після тривалої паузи лорд Тіндейл суворо спитав, чи не збираюся я, бува, піти слідом за своїм батьком і зайнятися торгівлею. Та я навіть не думав про це. Навряд чи мій характер допоможе мені стати вправним торговцем; мої схильності та амбіції не лежать у цій площині. Але лорд Тіндейл вимовив слово «торгівля» з такою огидою на обличчі, з таким презирливим сарказмом, що я вмить прийняв рішення. Не можу сказати, що батько багато значив у моєму житті, але мені не подобалося, коли про нього відгукувалися зневажливо в моїй присутності. Тому я похапливо й запально відповів: «Не бачу кращого шляху, аніж піти слідами свого батька. Так, я буду комерсантом». Дядьки не стали дорікати мені, і ми розійшлися з почуттям взаємного невдоволення. Переглядаючи подумки своє рішення, я підсумовую, що вчинив абсолютно правильно, струсивши з себе ярмо патронажу Тіндейла, але був дурнем, підставивши свої плечі іншому ярму, яке могло виявитися іще більш незносним і про яке я анічоґісінько не знав.

Я швиденько написав Едварду. Ти ж пам'ятаєш: Едвард — мій єдиний брат, старший за мене на десять років і одружений з донькою багатого власника млинарні; зараз він є власником цієї млинарні та бізнесу мого батька, яким останній володів перед своїм банкрутством. Ти, мабуть, знаєш, що мій батько, який колись вважався багатим, мов Крез, перед смертю збанкрутів, а моя мати опинилася в скруті й пережила його на пів року. Її брати-аристократи відмовилися її підтримувати, бо вона смертельно образила їх своїм шлюбом із Крімс-

вортом, багатим промисловцем. Наприкінці оцих шести місяців вона народила мене у цей світ, а сама невдовзі покинула його без особливого, на мою думку, жалю, бо в ньому залишилося для неї мало надії та втіхи.

Мої родичі взяли опіку над Едвардом так само, як і наді мною, доки мені не виповнилося дев'ять років. На той час так сталося, що в нашому графстві звільнилося парламентське місце від одного важливого містечка, і містер Сікомб висунув від нього свою кандидатуру. Мій дядько Крімсворт, чоловік хитрий та меркантильний, не проминув написати кандидату лиховісного листа, в якому заявив, що коли той та лорд Тіндейл не погодяться зробити хоча б щось, аби допомогти осиротілим дітям їхньої сестри, то він оприлюднить їхнє безжальне й жорстоке ставлення до неї і зробить усе можливе, щоби зашкодити обранню містера Сікомба. Цей джентльмен і лорд Т. добре знали, що Крімсворти — родина безпринципна й рішуча; вони також знали, що мають вплив у містечку N. і, роблячи це з необхідності, вони погодилися взяти на себе витрати на мою освіту. Мене відрядили до Ітона, де я провчився десять років, і за цей час ми з Едвардом жодного разу не бачилися. Коли він подорослішав, то зайнявся торгівлею і справджував своє покликання з такою старанністю, здібностями й успіхом, що тепер, на тридцятому році життя, швидко заробляв чималі статки. Про це я дізнався з коротких листів, які отримував від нього три-чотири рази на рік; ці листи завжди закінчувалися висловленням рішучої ворожнечі до дому Сікомбів і докором мені за те, що я живу, як він казав, на щедротах цього дому. Спочатку, ще будучи хлопчиком, я не міг зрозуміти, чому, не маючи батьків, я не мушу завдячувати своїм дядькам Тіндейлу і Сікомбу за свою освіту; але в міру того, як

я дорослішав і дізнавався про постійну ворожість, смертельну ненависть, яку вони виявляли до мого батька, про страждання моєї матері, про всі кривди, коротше кажучи, про наш дім, я відчував сором за ту залежність, у якій я жив, і вирішив більше не брати хліба з рук, які не погодилися задовольнити потреби моєї вмираючої матері. Саме під впливом цих почуттів я відмовився від ректорату в Сікомбі і від шлюбу з одною з моїх двоюрідних патриціанських сестер.

Коли між моїми дядьками і мною стався непоправний розрив, я написав Едварду; розповів йому про те, що сталося, та повідомив про свій намір піти його шляхом і стати торговцем. Крім того, запитав, чи не міг би він дати мені роботу. Його відповідь не виражала схвалення моєї поведінки, але він запевнив, що я можу приїхати до нього, якщо захочу, і він «подивиться, що можна зробити, аби забезпечити мене роботою». Я придушив у собі бажання навіть подумки коментували його слова, спакував валізу та сакво-яз і вирушив на північ.

Після двох днів подорожі (залізниць тоді ще не існувало) я прибув мокрого жовтневого дня до містечка N. Я завжди гадав, що Едвард живе саме в цьому містечку, але, навівши довідки, з'ясував, що в задимленій атмосфері Бігбен-Клоуз розташовані лише млин і склад містера Крімсворта, а його резиденція — за чотири милі звідти, у селі.

Був пізній вечір, коли я підїхав до воріт будинку, вказаного мені як житло мого брата. Йдучи алеєю, побачив крізь сутінки і похмурий туман, який ці сутінки поглиблював, що будинок великий, а територія навколо нього досить простора. Я зупинився на мить на галявині перед будинком і, притулившись спиною

до високого дерева, що росло в центрі, почав з цікавістю роздивлятися екстер'єр Крімсворт-холу.

«Едвард вельми багатий», — подумалось. Я знав, що його справи йдуть добре, але й гадки не мав, що він був господарем *такого* особняка, як цей. Відкинувши всі здивування, припущення, здогадки і т.д., я підійшов до парадних дверей і подзвонив. Мені відчинив слуга, я відрекомендувався, і він скинув з мене мокрий плащ, взяв саквояж і провів до кімнати, обставленої як бібліотека, де яскраво палав камін, а на столі горіли свічки; слуга повідомив, що господар іще не повернувся з місцевого ринку, але за пів години неодмінно буде вдома.

Залишившись на самоті, я сів у м'яке крісло біля каміна, оббите червоним сап'яном, і, поки мої очі стежили за полум'ям, що виривалося з розжареного вугілля, і жаринками, що час від часу підскакували догори, мій розум був зайнятий здогадками про зустріч, яка мала ось-ось відбутися. Серед усього сумнівного, що малювала моя уява, було одне досить певне: мені не загрожувало жорстоке розчарування; від цього убезпечувала поміркованість моїх сподівань. Я не очікував бурхливого вияву братерської ніжності; листи Едварда завжди були такими, що запобігали виникненню подібних ілюзій. Проте, поки я сидів і чекав на його приїзд, відчував нетерпіння — сильне нетерпіння — не можу сказати чому; моя долоня, така абсолютно незнайома з рукостисканням кривого родича, стулилася в кулак, щоб придушити тремтіння, спричинене хвилюванням.

Я подумав про своїх дядьків; і поки гадав, чи зрівняється байдужість Едварда з тим холодним презирством, яке завжди відчувалося від них, я почув, як на алеї відчинилися ворота, долинув звук коліс, що підкотилися до будинку, — то приїхав містер Крімсворт; через кілька

хвилин, після короткого діалогу в холі між ним і його слугою, до дверей бібліотеки наблизилися кроки, і в самій цій ході відчувалося: це йде господар дому.

Я й досі зберігав деякі плутані спогади про Едварда, яким він був десять років тому — високим, жилим, незграбним юнаком. Тепер, піднявшись зі свого місця і повернувшись до дверей бібліотеки, я побачив красивого й сильного чоловіка із блідим обличчям і гарною статурою атлетичних пропорцій; з першого погляду я відчув атмосферу жвавості й гостроти, яка випромінювалася як у його рухах, так і в його тілі, очах і загальному виразі обличчя. Едвард лаконічно привітався і в момент рукостискання оглянув мене з голови до ніг; він сів у крісло, оббите марокканським сап'яном, і показав мені на крісло навпроти.

— Я очікував, що ви заїдете до контори в Клоуззі, — сказав він, і я помітив, що його голос мав грубий тембр, мабуть, звичний для нього; він говорив також з гортанним північним акцентом, який звучав різко в моїх вухах, звиклих до сріблястої південної вимови.

— Мене направив сюди господар заїжджого двору, де зупинилася карета, — пояснив йому. — Я спершу засумнівався в достовірності його інформації, не знаючи, що ви маєте *таке* місце проживання.

— О, та все гаразд, — відповів він, — просто я затримався на пів години, чекаючи на вас, от і все. Гадав, що ви приїдете восьмигодинним екіпажем.

Я висловив жаль, що йому довелося чекати; він нічого не промовив, але поворушив вуглини у каміні, цим рухом ніби прикриваючи певне невдоволення, а потім знову прискіпливо оглянув мене.

Я відчув внутрішню втіху від того, що не виказав у першу ж мить зустрічі жодної теплоти, жодного